

Лекція 4

Галицько-Волинська держава

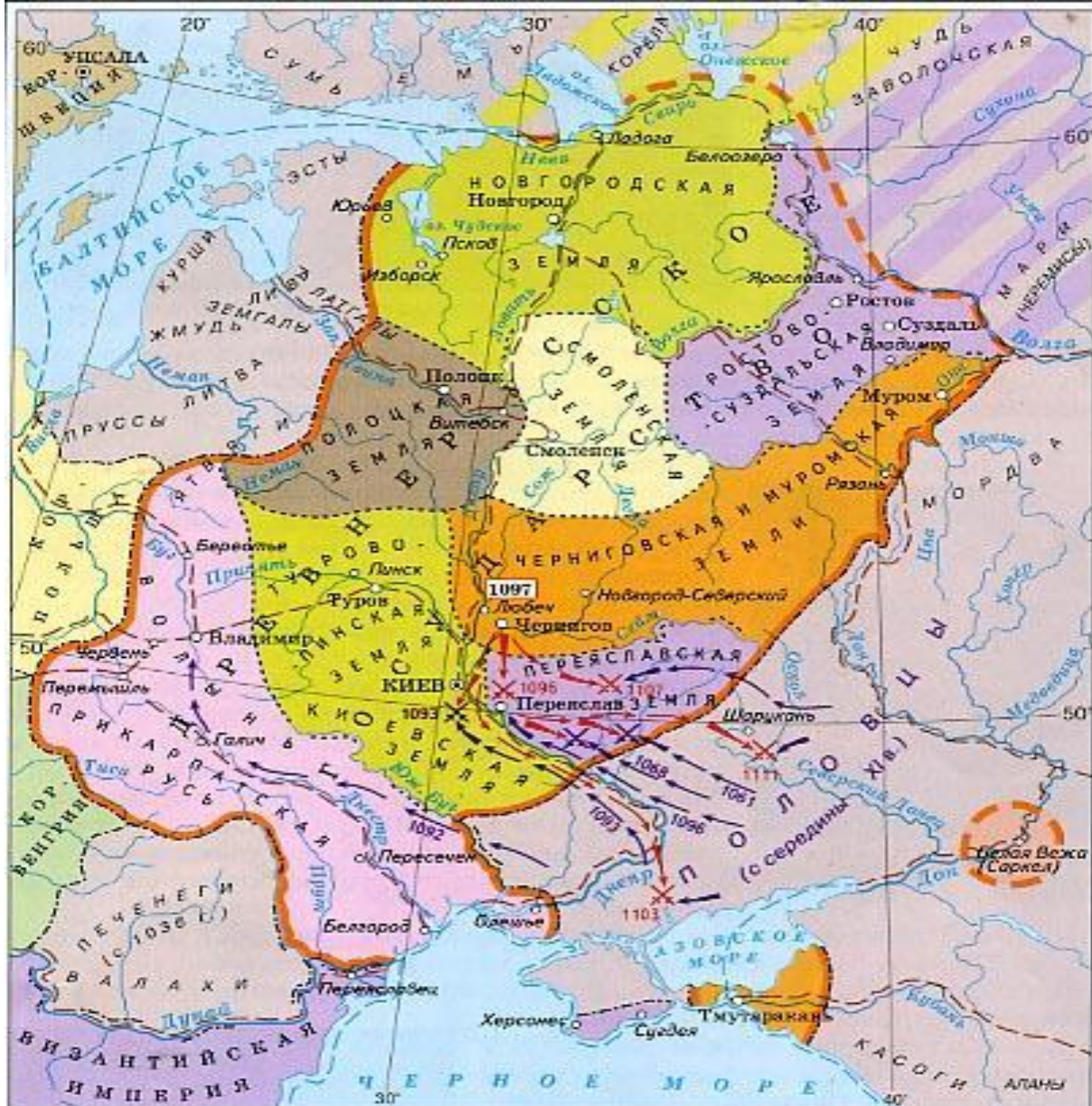
Логіка викладу:

1. Галицьке князівство та Волинська земля в добу феодальної роздробленості
2. Утворення Галицько-Волинського князівства. Монголо-татарська навала
3. Внутрішня і зовнішня політика Данила Галицького
4. Галицько-Волинське князівство в другій половині XIII – першій половині XIV ст.
5. Історичне значення Галицько-Волинської держави

1. Галицьке князівство та Волинська земля в добу феодалної роздробленості



- В часи **Володимира Великого** доля майбутньої **Галичини** та **Волині** була вперше поєднана з *Руською землею* (похід князя **981** р. на червенські гради).
- Тоді ж, наприкінці **X ст.**, київський князь **заклав місто Володимир**, що згодом стало **столицею Волині**.



--- Граница Древней Руси в конце правления Ярослава Мудрого (1054)

Земли Руси, переданные Ярославом Мудрым в правление своим сыновьям:

- | | |
|---|---|
| Изяславу | Вячеславу |
| Святославу | Игорю |
| Всеволоду | Всеволоду |

Земли, осваиваемые русскими в XI в.

→ → → Набеги половцев на Русь

1097 Съезд князей в Любече

→ → → Походы русских князей

⊗ ⊗ ⊗ 1103 Места и годы сражений

Масштаб 1:12 000 000

Внутрішній поділ на землі:

Волинь

Волинська
(столична)

Луцька

Погоринська
(басейн р. Горинь)

Болохівська
(басейн р. Случ, верхів'я
Півд. Бугу)

Галичина

Перемишльська
(нині на терит. Польщі)

Звенигородська
(Тернопільська обл.)

Теребовельська
(Тернопільська обл.)

Галицька

Галицька земля

- 1084 р. в Галичині вокняжилися правнуки Ярослава Мудрого – *Рюрик, Володар і Василько Ростиславичі*.
- За підтримкою місцевих бояр **зуміли вистояти** після кількох спроб великого князя вибити їх силою з Галичини.
- Зрештою княжий з'їзд у Любечі (1097) визнав за ними право на ці землі як на **отчину**.

Справжнім *творцем* Галицького князівства став **Володимир Володарович (Володимирко) 1124 – 1153**):

- ❖ У **1141 р.** переніс столицю з Перемишля до **Галича**
- ❖ **порозумівся з місцевими боярами**
- ❖ 1149 – 1152 рр. вкотре **відбив походи** на Галичину київського князя та його союзників-угорців.



(1153-1187) перетворив Галицьке князівство на одне з найсильніших на Русі.

“Слово о полку Ігоревім”:

*«Галицький Осмомисле
Ярославе!*

*Високо сидиш на своєму
златокованному столі.*

*Підпер гори Угорські своїми
залізними полками.*

Заступив королеві путь.

Затворив Дунаю ворота...».



- Його наступником став син **Володимир**. Як і батько, не задовольняє бояр – *думи не любив із мужами своїми*.
- Розпочалася дворічна **громадянська війна**, у якій і Володимир, і ворогуючі між собою боярські партії запрошували на допомогу то угорців, то поляків, то сусідніх руських князів.
- Врешті у **1189 р.** Володимир за підтримкою німецького імператора Фрідріха I Барбаросси і польського короля вдалося повторно **утвердитися в Галичі**.
- Оскільки ж він не мав синів, то з його смертю **(1199) династія Ростиславичів припинялася**.

Волинська земля

- До 1170-х років волинські волості **підпорядковувалися або прямо Києву, або передавалися у тимчасове держання** ставленикам київських правителів.
- Нарешті Ізяслав Мстиславович (онук Мономаха) разом з родиною переїхав до Володимира і оселився там, немов у власній спадковій отчині.
- У **1148, 1150 та 1153 рр. йому довелося збройно захищатися**, а після Ізяславової смерті (1154) спроба повернути Волинь під владу Києва повторилася ще раз, проте й син Ізяслава зумів її відбити.

2. Утворення Галицько- Волинського князівства. Монголо- татарська навала



Виникненню та піднесенню Галицько-Волинської держави сприяла низка чинників:

- 1) **вдале географічне положення**

(*віддаленість від Києва* послаблювала вплив центральної влади,
природні умови робили ці землі *важкодоступними*
для степових кочівників,
князівство розташовувалося на *перехресті*
стратегічно важливих *торгових шляхів*);

- 2) необхідність ***спільної боротьби*** двох князівств проти агресії з боку Польщі та Угорщини, а згодом проти монгольського нашествя та іга;

- 3) енергійна **об'єднавча політика князів** Романа Мстиславича (1199–1205) та Данила Романовича Галицького (1238–1264);
- 4) **існування** на території князівства багатих **родовищ солі**, що сприяло економічному **зростанню та інтенсифікації торгівлі**.

Етапи державного розвитку Галицько-Волинського князівства

I	1199– 1205	утворення та становлення
II	1205– 1238	тимчасовий розпад єдиної держави
III	1238– 1264	об'єднання та піднесення, активна боротьба із золотоординським ігом
IV	1264– 1323	стабільність та піднесення
V	1323– 1340	поступовий занепад

Роман Мстиславович

Спираючись на середнє
і дрібне боярство та
міщан, волинський
князь у 1199 р.
придушує опір великих
бояр і об'єднує
Галичину й Волинь.



- Маючи уділ на Київщині (як нащадок Мономаха, 1195 р.), у **1202 р.** розпочав боротьбу із київським князем Рюриком Ростиславичем і **домігся зречення** ним престолу.

- На **поч. XIII ст. Київ і Подніпров'я** опинилися під подвійним впливом – Романа Мстиславовича та його союзника владимиро-суздальського князя Всеволода Юрійовича.
- За однією з польських хронік, Роман *«за короткий час так піднявся, що правив майже усіма землями і князями Русі».*
- Галицько-волинський літопис називав князя **«царем і самодержцем усієї Русі».**

- У 1203 р. галицько-волинський князь висував власний проект **доброго порядку:**

- у шести найбільших князівствах – Галицько-Волинському, Галицько-Волинському, Володимиро-Суздальському, Полоцькому, Чернігівському, Смоленському і Рязанському – пропонувалося запровадити **майорат**, тобто обов'язкову **передачу княжого столу старшому синові**;
- у разі **смерті** київського князя передбачалися **вибори його наступника шістьма** найбільшими на Русі **князівствами**

- **Боровся із зовнішньою агресією.**
Здійснив ряд успішних походів на литовське плем'я **ятвягів**, приєднавши у **1196 р.** їхні землі до своїх володінь.

- **1202 і 1204 рр.** – успішні походи на половців.

- Ці події літописець описує з пишномовною піднесеністю:

«Бо він кинувся був на поганих, як той лев, сердитий же був, як та рись і губив [їх], як той крокодил, і переходив землю їх, як той орел, а хоробрий був, як той тур..».

Мав значний авторитет у європейському світі

На **поч. XIII ст.** Ватикан намагався
навернути князя та галицько-
волинське боярство **до**
католицизму, але **Роман відкинув**
пропозицію папи

На авторитет Романа вказує те, що
саме **в його володіннях**
знайшов притулок вигнаний
1204 р. з Константинополя
хрестоносцями візантійський
імператор **Олексій III Ангел**



В
К
Д
К
Р
а
кі
в
с
ь
к
о
г
о
к
н
д

Втрутився у боротьбу за владу в Германській імперії, що велася між **звельфами** (прихильниками пап) і **рібелінами** (прибічниками імператорської династії Гогенштауфенів), **виступивши на боці останніх**



Лешко I Білий

- Монголо-татарська навала

<i>Дата</i>	<i>Подія</i>
Травень 1223 р.	<p>Битва на Калці. Ворогові протистояли київські, галицькі, волинські, чернігово-сіверські, курські і владимиро-суздальські полки.</p> <p>Слабка організація, відсутність єдності, втеча половців привели до поразки (31 травня). Загинуло 6 князів та 9/10 руських воїнів.</p>
1237-1238 рр.	<p>Монголо-татари здобули і спалили Рязань, Володимир-на-Клязьмі, Москву, Твер тощо. Північно-східна Русь була спустошена.</p>
3. 03. 1239 р.	<p>Захоплено і розорено Переяслав. Переяславське князівство припинило існування.</p>

Осінь 1239 р.	Підкорено Чернігів , зруйновано міста по Десні і Сейму . Монголи підійшли до Києва, але не стали його штурмувати і повернули в степи.
Осінь 1240 р.	Похід Батия на Подніпров'я .
6 .12. 1240 р. (19. 11. 1240)	Після тривалої облоги (10 тижнів і 4 дні) Київ підкорено завойовниками.
1241 р.	Похід на Галицько-Волинську землю. Потім монголи вдерлися в Польщу, Угорщину, Чехію .

- **Наслідки**

Руйнація та падіння ролі міст

Демографічні втрати

Занепад ремесла і торгівлі

Знищення феодальної еліти

Особливості золотоординського іґа на Русі:

1) руські землі не увійшли безпосередньо до складу Золотої Орди

2) на території Русі не було створено постійно діючого адміністративного апарату завойовників.

Навіть інститут баскаків на початку XIV ст. фактично ліквідується

3) толерантне ставлення ординців до християнства та православного духовенства

- **3. Внутрішня і зовнішня політика**

- **Данила Галицького**



1205–1238 рр. – тимчасовий розпад єдиної держави, боротьба за галицький стіл

Державу очолила **княгиня Анна**

(спиралася на допомогу угорського короля Андрія)

1206 р. тут вокняжуються три сіверські **князі Ігоревичі**, запрошені галицькими боярами

Проте 1209 р. бояри їх проганяють. Унаслідок безчинств угорців у Галичині бояри **знову запрошують Ігоревичів**

Але князі починають розправу з боярами, а останні звертаються за допомогою до угорців

1211 р. Данило Романович утверджується у Галичі

- Проте бояри оголошують князем боярина **Володислава Кормильчича** (1213 – 1214)

Унаслідок Спішської угоди (1214) між угорським королем і польським князем Романовичам поверталася **Волинь**, а в Галичині мав правити угорський королевич Коломан (1214–1219)

1219 р. в Галичі утверджується новгородський князь Мстислав Удатний (1219–1228)

- Тим часом Данило і Василько **об'єднують** всі **землі Волинського князівства** (1227–1228)

*По смерті Мстислава Удатного Данило **розпочав боротьбу за Галич**, двічі брав місто (1230, 1231), проте втриматися в ньому не зміг*

1238 р. Данило заволодів Галичем

вигнав з відтіля
чернігівського княжича
Ростислава Михайловича

відновлено єдність
Галицько-Волинської
держави

17 серпня 1245 р. – битва під м. Ярославом

Данило Романович
розгромив війська
Ростислава Михайловича,
угорців, поляків та
галицьких бояр

поставлено крапку у
сорокарічній боротьбі із
бунтівним боярством і
претензіями інших
претендентів на престол

III етап (1238–1264) – об'єднання та піднесення, активна боротьба із золотоординським ігом

**ОСНОВНІ ЗАХОДИ
ДІЯЛЬНОСТІ
ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
(1238–1264)**



ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЗДОБУТКИ

Ятвяги
(1253–1254)

**Люблінська
земля**
(1243–1244)

Чорна Русь
(1254)
(сучасна північно-
західна Білорусь)

Київ
(1239)

Болохівська земля
(1254–1255) – *землі по
річках Случ, Тетерів,
Південний Буг*

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

Остаточно
ліквідував
боярську
опозицію (1245)

Заснував Галицьку
митрополію
(1246, печатник
Кирило)

Створення
регулярного
війська

Нові міста:
Холм (1237, столиця), Львів (1256),
Данилів, Кременець, Угровеськ та ін.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

(спрямована на створення антиординської коаліції)

Мирні відносини з угорським королем (1246), мазовецьким і краківським князями (1247)

Військовий союз з Міндовгом (1254, шлюб Шварно із його донькою), але 1255 р. – розрив союзу і війна з литовцями

Переговори з папою римським (1252), унія і коронація Данила (1253)

Дружні зв'язки з Володимиро-Суздальським (шлюб доньки з Андрієм Ярославичем 1250 р., брата Василька із сестрою Олександра Невського 1252 р.)
і Тверським князівствами

Втручання у польські справи та боротьба за австрійську спадщину (шлюб сина Романа з австрійською принцесою 1252 р.)

БОРОТЬБА ІЗ ЗОВНІШНЬОЮ АГРЕСІЄЮ

**Дорогочин
(1238)**

**Битва під
Ярославом
(1245)**

**Поїздка до
Орди
(1245)**

**Куремса
(1252)**

**Бурундай
(1259)**

**4. Галицько-Волинське
князівство
в другій половині XIII -
першій половині
XIV ст.**

IV етап (1264–1323) – стабільність та піднесення.

- Після смерті Данила Галицького князівство знову *втрачає свою єдність*:

його землі поділено **між братом Васильком та нащадками князя – Левом, Мстиславом і Шварно.**

Найпослідовніше продовжував державницьку політику батька Лев Данилович (1264–1301)

- ❖ Хоча і змушений визнати залежність від улусу Ногая, але **приєднав до своїх володінь Закарпаття та Люблінську землю**
- ❖ Завдяки цьому територія Галицько-Волинської держави стала **найбільшою за всю свою**



Єдність держави відновилася за князя Юрія І Львовича (1301–1315)



- Скориставшись міжусобицями в Золотій Орді, яка поступово втрачала владу над підкореними територіями, зміцнює власні позиції
- **Прийняв королівський титул і назвав себе «королем Русі та князем Володимирії»**
- **За його правління стабілізувався суспільний розвиток, розквітли міста, піднеслася торгівля, зріс економічний добробут.**

□ У 1303 р. встановлюється окрема Галицька митрополія, яка безпосередньо підпорядковувалася Вселенському патріархові в Константинополі

Наступниками Юрія I стали його сини – **Андрій та Лев II (1315–1323)**

- Вони поділили територію князівства на сфери впливу, але правили дуумвіратом, і тому розпаду єдиної держави не відбулося
- **Налагодили союзницькі відносини з Польською державою та Тевтонським орденом. Ці союзи мали антилитовську та антиординську спрямованість**
- Однак братам не вдалося ефективно протидіяти експансії Литви – **Дорогочинську та Берестейську землі було втрачено**
- **1323 р. у битві з військами хана Узбека молоді князі загинули.**

V етап (1323–1340) – поступовий занепад

- 1325 р., внаслідок компромісу між місцевим боярством і правителями Польщі, Угорщини та Литви, князем обрано 14-річного **мазовецького князя Болеслава Тройденовича** (сина Марії, дочки Юрія I Львовича)



- ▷ Прийняв православ'я та ім'я Юрія II Болеслава, не став маріонеткою в руках бояр, а проводив **самостійну внутрішню і зовнішню політику.**

Період правління Юрія II став поступовим занепадом Галицько-Волинського князівства

посилився ординський вплив


безуспішною була боротьба з Польщею за Люблінську землю

міста дедалі більше контролювалися іноземними купцями та ремісниками


національна знать відійшла від адміністративної влади


місцеве населення наверталось до католицизму

Унаслідок боярської змови у квітні 1340 р. Юрія II Болеслава було отруєно

The background of the slide is a dark blue-grey color. It features a faint, light-colored map of Ukraine with a compass rose in the bottom-left corner. The compass rose has a green arrow pointing towards the top-left. The map shows the outline of Ukraine and its internal regional boundaries.

► **5. Історичне значення
Галицько-Волинської
держави**

- 
- **зберегло від завоювання та асиміляції південну та західну гілки східного слов'янства, сприяло їхній консолідації та усвідомленню власної самобутності;**
 - стало новим після занепаду Києва **центром політичного та економічного життя;**
 - **модернізувало** давньоруську державну організацію;

- 
- розширило сферу дії західноєвропейської культури, сприяло поступовому подоланню **однобічного візантійського впливу**;
 - **продовжило славні дипломатичні традиції** Київської Русі, ще 100 років після встановлення **золотоординського іга представляло східнослов'янську державність на міжнародній арені.**